

בארה של תורה

מאת הרב ראובן גולן מח"ס רינונה של תורה ♦ יו"ל ע"י כולל שערים המצויינים שע"י מוסדות דרכי תורה רחובות

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

טל' 08-9744220

דוא"ל לרשימת תפוצה:

rg5740@gmail.com

גליון 87 חשון תשע"ה

העלון מוקדש לרפואת דודי שאול בן סרח הי"ו

פרשת לך לך

מנין ידע אברהם שכוונת השי"ת לארץ כנען?

"ויצאו ללכת ארצה כנען ויבואו ארצה כנען" (יב, ה)

נתקשיתי מנין ידע אברהם אבינו שכוונת הקב"ה שילך לארץ כנען, והרי לא אמר לו אלא "אל הארץ אשר אראך". ובפרט לפי מה שדרשו חז"ל (פסיקתא זוטרתא) "לא הודיעו אנה ילך, לנסותו נסיון בתוך נסיון וכו'. לא גילה לו כדי לחבבה בעיניו וליתן לו שכר על כל פסיעה ופסיעה".

וכן הקשה הרמב"ן (פס' א'), ותיירץ שאברהם לא הלך ישירות לארץ כנען כי באמת לא ידע לאיזו ארץ נתכוין השי"ת, אלא היה נודד והולך מגוי אל גוי וממלכה אל עם אחר, עד שבא אל ארץ כנען ושם אמר לו ה' "לזרעך אתן את הארץ הזאת", ואז נתקיים בו "אל הארץ אשר אראך", ונתעכב וישב בה. ומה שנאמר "ויצאו ללכת ארצה כנען", אין הפשט שיצא מתחילה על מנת להתיישב בה, אלא שבחר לעשות דרכו ומסעו דרך ארץ כנען. [וזהו שאמר אברהם "וידיי כאשר התעו אותי אלהים מבית אבי" (להלן כ, יג), כי היה תועה כשה אובד בדרכו].

עוד כתב הרמב"ן, שמלכתחילה האמין אברהם וסבר שכוונת השי"ת לארץ כנען, כי היא נחלת ה' ובה יתן ה' חלקו. וכ"כ האלשיך (פס' ה'). וכעין זה כתב הספורנו "ויצאו ללכת ארצה כנען- שהיתה מפורסמת אצלם לארץ מוכנת להתבוננות ולעבודת האל ית"י".

מדוע שם ועבר לא שברו את צלמי הע"ז? והאם

אברהם שיבר את הצלמים גם בארץ כנען?

"ויקרא בשם ה'" (יב, ח)

בהלכות עבודה זרה (פ"א ה"ג) כתב הרמב"ם אודות אברהם אבינו "בן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו. כיון שהכיר וידע התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים ולומר שאין זו דרך האמת שאתם הולכים בה. ושיבר הצלמים והתחיל להודיע לעם שאין ראוי לעבוד אלא לאלוה העולם, וראוי לאבד ולשבר כל הצורות כדי שלא יטעו בהן. והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר וממלכה לממלכה עד שהגיע לארץ כנען והוא קורא שנאמר ויקרא שם בשם ה' אל עולם".

"לך לך אמרינן נזירא וכו', לכרמא לא תקרב"

"לך לך מארצך" (יב, א)

בכמה מקומות בתלמוד (שבת יג, א. פסחים מ, ב ועוד) אמרו "לך לך אמרינן נזירא, סחור סחור לכרמא לא תקרב", ומשל הוא, שאומרים לנזיר שלא יתקרב סביב לכרם, שמא יכשל ויאכל מפירותיו, וכן יש לאדם לעשות גדר וסייג כדי להתרחק מן האיסור.

וכתב רבי חיים פלטיאל [תלמיד-חבר למהר"ם מרוטנבורג, וכמה משאלותיו ותשובותיו נמצאות בשו"ת מהר"ם. כמו כן היה בקשר מכתבים עם הרשב"א] שמקור הדבר הוא ממה שנאמר לאברהם אבינו "לך לך מארצך", ודרשו חז"ל "לך לך מאיפרכיא שלך כדי שלא תהא נגרר אחריהם במעשיהם", וכך אומרים לנזיר ולכל אדם "לך לך" והתרחק מן האיסור כדי שלא יכשל בו.

ג' דברים קובעים מזלו של אדם

"לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך" (שם)

פירש הגר"י אייבשיץ בספר 'אהבת יהונתן', שהנה ידוע שגורלו ומזלו של האדם נקבע על פי המקום שבו הוא נולד והזמן שבו נולד וכן על פי מזל הוריו וענינם. ואברהם אבינו שהיה איצטגנין גדול ובקי בראיית הכוכבים והמזלות ידע והשיג שעל פי ג' ענינים אלו אין הוא ראוי להוליד כלל ועיקר.

ולכן אמר לו הקב"ה "לך לך", כלומר תצא ותסיר ממחשבתך את מה שהינך משיג על פי המזלות שאינך מוליד, ואמר לו "מארצך" כנגד המקום שבו נולד שמשפיע על מזלו, "וממולדתך" כנגד הזמן שבו נולד, "ומבית אביו" כנגד מזל הוריו. ונצטווה אברהם שלא ללכת אחר מה שהשכל מורה לו על פי ראיית מזלו בכוכבים, אלא שיאמין בכל לבו שזכה "אל הארץ אשר אראך", בבחינת "הארץ החדשה" ו"השמים החדשים", כלומר שהקב"ה יהפוך וישנה את מזלו לטובה.

ומעשה אבות סימן לבנים, שכן נאמר "תמים תהיה עם ה' אלהיך", כלומר שלא יחשוב האדם שהתמימות והשלימות וההצלחה תבוא לו ע"י שיתור ויחפש אחר חוזים במזלות ובכוכבים ושאר מרעין בישין, אלא ידע ויבין ש"תמים תהיה עם ה' אלהיך", כלומר שהשלימות וההצלחה תבוא לו רק אם יהיה עם ה' ויבטח בו בכל מאדו.

רומיה בת חוה מדמיון ע"ה
אשר בן עובדיה עזר ז"ל
אסנת בת לאה שמלוב ע"ה

מרים בת יהודית סוזאנה ע"ה
מרצדס בת פרלה בן זקן ע"ה
לאה בת חנינה ואזאנה ע"ה

לעני ר' בנימין בן סלחה ז"ל ♦ סרח בת רחמה ע"ה
ר' שלמה בן שאוס ז"ל ♦ נאזיה בת תאניה ע"ה
אהרן בן יחיא ז"ל ♦ רחל בת סאלחה ע"ה
עביה בת סרח ע"ה

“לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו”

“ולאברם היטיב בעבורה” (יב, טז)

במס' בבא מציעא (נט, א) דרשו “לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו שאין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו שנאמר ולאברם היטיב בעבורה”. והקשה **האמרי שפר** מדוע לא נתקיימה הברכה בזכות שרה אלא רק אחר שנלקחה לבית פרעה ולא מקודם לכן.

ותירץ, שהנה אמרו חז”ל (אבות ד, ט) “כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר”, והיינו כי רק אחר העמידה בנסיון העוני באה ברכת העשירות, ועל כן רק אחר שנלקחה שרה לבית פרעה וקיימה את חוקות התורה בצר ובמצוק נעשתה ראויה לעשירות.

על שם אלו עוגות נקרא שמו של עוג?

“ויבוא הפליט ויגד לאברם העברי” (יד, יג)

במס' נדה (סא, א) דרש ר' יוחנן ש“פליט” זה היה עוג שפלט ונשתייר מדור המבול. וכתבו **התוס' בשם פרקי דרבי אליעזר**, שכשבא עוד לאברהם מצאו מכין עוגות מצות לפסח ועל שם אותן עוגות נקרא ‘עוג’. וכן הוא **במדרש** (ב”ר מב, ח) “הוא עוג הוא פליט. ולמה נקרא שמו עוג? שבא ומצא את אברם יושב ועוסק במצות עוגות. ולא נתכוין לשם שמים, אלא אמר, עכשיו אני אומר לו נשבה בן אחיך והוא יוצא למלחמה ונהרג ואני נוטל את שרי אשתו”, וכן **פירש”י** כאן. [ורבינו בחיי כתב, שאברהם אבינו קרא לו ‘עוג’, משום שכשבא לפניו היתה שרה מתעסקת בעוגות].

והקשה **הערוך לנר** [רבי יעקב עטלינגר זצ”ל רבה של אלטונה. מח”ס ערוך לנר על מסכתות הש”ס, ביכורי יעקב על הל’ חג הסוכות, וש”ת בנין ציון ועוד] כיצד יתכן ששמו של עוג נקבע על פי מקרה בעלמא.

ותירץ, שע”י עוגות מצות אלו נודע שכוונתו לרעה ונתפרסמה רשתו, וכדברי המדרש “פליט היה שמו, ולמה נקרא שמו עוג? שבא ומצא את אברהם עסוק במצות בעוגות הפסח, ולא בא לשם שמים אלא לשם נזיה של שרה, אמר בלבו הריני מבשר אותו והגרוד הורגו ונוטל אני את שרה אשתו”. והשמיענו המדרש שעוג לא בא לשם שמים כדי לזכות את אברהם במצות פדיון שבויים, שאם זו היתה כוונתו מדוע לא המתין לאחר שיסיים אברהם את אפיית המצות, והרי כל שעה שעוסק בהם פטור הוא מן המצוות כדין העוסק במצוה ואין עליו חיוב של פדיון שבויים, ומוכח שכוונתו לא היתה לשם מצות פדיון שבויים אלא כדי שיהרג אברהם, ולכן סיבב הקב”ה שיקרא שמו על שם עוגות מצות אלו שעל ידם נודע שכוונתו לרעה.

והראב”ד תמה, שהרי כבר לפני אברהם אבינו היו שם ועבר שהכירו באלהותו של הקב”ה, וכיצד יתכן שהם לא מחו בעובדי עבודה זרה ולא לימדו אותם ולא שברו את צלמיהם עד שבא אברהם ומחה בהם. ותירץ “ואפשר כי מוחים היו ולא אירע להם שישברו את צלמיהם לפי שהיו מתחבאים מהם עד שבא אברהם ושבר צלמי אביו”.

ולכאורה כוונתו שאלו שעבדו ע”ז היו עושים כן בסתר, ולכן לא נודמן לשם ועבר לשבור צלמיהם. וכן הבין מרן **הכסף משנה** (שם) בדברי הראב”ד, ולכן דחה דבריו שהרי נמרוד וכל מלכותו היו עובדים עבודה זרה בפרהסיא, והיו מוכרים צלמים בחנויות, ובודאי ששם ועבר היו מודעים לכך.

אך בספר ‘**בארות המים**’ לגאון רבי יצחק שאנג”י זצ”ל רבה של סלונקי ביאר, שכוונת הראב”ד ששם ועבר היו מתחבאים מפני נמרוד ובני מלכותו, ואף על פי שהיו מוחים לא היו מוחים אלא בצניעה, עד שבא אברהם ועמד בפרץ ושם נפשו בכפו להודיע שאין אלוה מבלעדי ה’.

ב. והכסף משנה תירץ, שאברהם אבינו ושם ועבר לא היו כלל באותה ארץ, כי אברהם היה בבבל ושם ועבר היו בארץ כנען. ובהיותו בבבל שיבר אברהם את צלמיהם, אך בבואו לארץ כנען לא עסק בכך, וגם שם ועבר לא נתעסקו בזה אלא היו מודיעים דרך ה’ לתלמידיהם, אולם לא נתעוררו לקרוא ולהכריז לכל יושבי הארץ את דבר האמונה בה’ כמו אברהם, ועל כן גדלה מעלתו ביותר.

אך ב’**בארות המים**’ כתב, שכיון שהיה אברהם מורגל בדבר זה לשבור הצלמים כשהיה בארץ מולדתו מסתמא גם כשהגיע לארץ כנען שיבר את הצלמים, כי בודאי שגם שם היו עובדים צלמים. [ולשיטתו שם ועבר היו מתחילה תחת מלכות נמרוד יחד עם אברהם ולכך נתייראו מלמחות בעובדי ע”ז, שלא כאברהם שמסר נפשו על כך].

ובדעת מרן שאברהם לא נתעסק בכנען בשבירת הצלמים יש לבאר על פי דברי **החתם סופר** שכתב “הנה יש לחקור שהרי אברהם אבינו מסר נפשו ושיבר צלמי נמרוד ועמד נגדו, ולמה לא עשה כן בארץ כנען שהיתה מלאה גלולים, ואין לך עץ רענן שלא היה תחתיו ע”ז, ולא מצינו ששיבר אליליהם, אדרבה השתחוה לבני חת ונכנע להם”.

ותירץ **החתם סופר**, שבאור כשדים לא שמעו לקולו כלל ולא הועיל בכל תוכחותיו ולא עשה נפש כמו שעשה בארץ כנען, ולא היה שם מי שמכיר את ה’ כי אם הוא, על כן השליך נפשו מנגד להפרישם מע”ז כל מה שאפשר ואם ימיתוהו מה לו בכך. אך בארץ כנען קרא בשם ה’ ונתגדל שמו וקיבלו ממנו רבבות ועשה נפשות הרבה, ולכך אין לו רשות למסור נפשו להתגרות עם אותן שלא שמעו לו ולא נתגייירו, כי אם ימיתוהו מה יעשו כל התלמידים הסמוכים על הוראתו ותורתו.

האזינו לשיחות מוסר והשקפה ופרשת השבוע מאת הרב ראובן גולן

ב'קול הלשון' בטל' 03-6171001. לשיחות חדישות יש להקיש [לא ברצף] 1-1-2-48-1-1

ניתן להשיג את השיעורים והשיחות בעמדות המחשב של 'קול הלשון' בכל רחבי הארץ וכן באתר 'קול הלשון'

לעילוי נשמת שושנה בת בניה חובשי ע”ה ♦ אברהם בן תמרה לוי ז”ל ♦ מסעוד בן לאה ממנו ז”ל ♦ סלים בן חביבה יוסף ז”ל

אסתר בת רחמה אילוז ע”ה
רשל רחל בת נוגא שרעבי ע”ה
חיים בן נעמי הנוד ז”ל

סעדיה בן יוסף עובד ז”ל
אהרון בן סלימן שעירי ז”ל
שמזאל בן רעזן חצרוני ז”ל

עבי סברי בן מגידה עובדיה ז”ל
שמעה בת סאלם מרחבי ע”ה
רחל בת סימי זאנו ע”ה